

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק ברצבי

וירא

פרשה ארץ ישראלית

ביר רחמא - באר הגר בירוחם

מאת: טליה זיסקין

ריות. ובנימין ספר לי אגדת הבאר הקדמונית מימי אברהם אבינו כמ־סופר מפי רועים בדווים. ואמנם הסיפור נמצא ב'חומש'... אנו מגשימים היסטוריה. החיפוש הפיסי עצמו מתואר אף הוא התחלנו לחפש לגשש למרחב והגענו לקצווי גבעה-רמת חול. ועליה וסביבה הרבה אבנים גדולות וקטנות... התחלנו לעיין היטב באבנים הללו. לגולל להרחיק שכבה והנה נתגלו חרסי כדים... המשכנו לגולל והנה חשו אצבעותינו אבננים לחות... זהו! סימנים שיש בהם ממש. פקחנו עיניים כאדם וחווה שאכ־לו מעץ הדעת. המשכנו לגולל אבנים ונתקלנו בקיר-מעקה של אבנים לשני צדדים... זהו... חשפנו ארכיאולוגיה. להגיע לראות ממש - באר, זה למעלה מכוחותינו (לשם נירית (עורכת), חמישים ומשהו לירוחם, ירוחם 2002, עמוד 21-22). לאחר עוד כמה ימים שבהם ניקו את השטח סביב הבאר, הוכשרה הבאר לשימוש ומימיה היו חיוניים לצורכי העולים לש־תייה, לבישול ולמקלחות.

עם גמילתו של יצחק ראתה שרה את ישמעאל מצחק, והתנהגות זו של ישמעאל לא מצאה חן בעיניה. בקושי רב שמע אברהם בקול שרה וגירש את הגר ואת ישמעאל בנה: **וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיִּקַּח-לָהֶם וַחֲמַת מִים וַיִּתֵּן אֶל-הַגֵּר שֵׁם עַל-שִׁכְמָהּ, וְאֶת הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחָהּ; וַתֵּלֶךְ וַתֵּתֶע בְּמִדְּ-בַר בָּאֵר שָׁבַע** (בראשית כא, יד). המים כלו, והגר הגיעה למצב של חוסר אונים במדבר. כשהסוף המר היה ברור, ומכיוון שלא רצתה לראות במותו של בנה, השליכה הגר את ישמעאל תחת אחד השיחים ונשאה את קולה בבכי. קריאתו של מלאך הא-לוהים הצילה אותה **מֵה-לָךְ הַגֵּר; אֶל-תִּירְאִי, כִּי-שָׁמַע אֱ-לֹהִים אֶל-קוֹל הַנֶּעֱר** (בראשית כא, יז). הגר קיבלה הבטחה להמשכיות זרעה, ענינה נפקחו והיא הצליחה לראות את באר המים, מקור החיים: **וַיִּפְקַח אֱ-לֹהִים אֶת-עֵינֶיהָ, וַתֵּרָא בָּאֵר מִים; וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת-הַחֲמַת מִים, וַתִּשְׁק אֶת-הַנֶּעֱר** (בראשית כא, יט).

מסורת בדווית בת מאות שנים מזהה בבאר המים העתיקה שבקר־בת היישוב ירוחם את הבאר שהחייטה את נפשם של הגר וישמעאל. שם הבאר, 'ביר רחמה' (באר הרחמים), מתייחס לרחמי א-לוהים על הגר ועל ישמעאל. אמנם השם ירוחם מופיע בתנ"ך כעיר ברשימת ערי יהודה שכבש שישק מלך מצרים במאה ה-10 לפני הספירה, אך השם של העיירה ירוחם בזמננו התקבל בהשפעת מסורת הבאר.

המועצה המקומית המוכרת בשם ירוחם משנת התשי"ט (1959) הוק־מה בשנת התשי"א (1951) כמעברת עולים. בתחילה הגיעו עולים מרוד־מניה, אליהם הצטרפו עולים ממרוקו, מהודו ומפרס ובשנות התשעים גם עולים מברית המועצות לשעבר יחד עם תושבים מרחבי הארץ.

במסגרת הקמת מעברת העולים 'תל ירוחם' חיפשו את 'ביר רחמה', כדי שתהיה מקור מים תדיר וקרוב למעברה. אשר פלוטניק הגיע כמ־תנדב לסייע בהקמת המעברה, והוא כתב על המאמצים שהשקיע יחד עם רודי קליינר (אמנון זעיר), שהיה מנהל הקמת המעברה, כדי לגלות את הבאר. בתיאורו הוא מזכיר אף את ההתרגשות שחשו בשל החי־בור לסיפור המקראי **השכמנו קום להצלחת עבודתנו... לגלות באר הגר המצרית שפחת אברהם, כמלאך א-לוקים אנוכי ובינתי קצרה מלהבין... אמרתי לרודי... עם מר בנימין ב'שער העלייה' בחיפה היו לנו שיחות חב־**

לעיון נוסף

- לשם נירית (עורכת), חמישים ומשהו לירוחם, ירוחם, 2002.